

Lynn Alpborg
Stockholms stadsbibliotek Hornstullsenheten/Regionbibliotek Stockholm
lynn.alpborg@stockholm.se

Bibliotekens verksamheter för barn med funktionsvariationer i Stockholms län.

Bakgrund och syfte

Hösten 2017 pågick ett projekt på Regionbibliotek Stockholm, *Vid sidan av Äppelhyllan – bibliotekens verksamhet för barn med funktionsvariationer i Stockholms län*. Jag – Lynn Alpborg – fick möjligheten att jobba med detta projekt som projektledare under perioden 2017.08.28 - 2017.12.31 med hjälp och stöd av mina kollegor Karin Sundström och Pia Borrman

Enligt Bibliotekslagen är barn med funktionsnedsättning är en dubbelt prioriterad grupp. Det är formulerat på följande sätt:

4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Tidigare projekt och undersökningar rörande Äppelhyllan har visat att de flesta bibliotek har en Äppelhylla eller liknande samling med medier avsedda för barn med funktionsvariationer. Vad som görs på biblioteken i form av verksamheter för denna grupp var däremot mer oklart, så syftet med projektet var att undersöka hur utbudet av verksamheter för barn med funktionsvariationer ser ut på biblioteken i Stockholms län och i vilken utsträckning barnen tar del av dessa erbjudanden.

Målet med projektet var att få en kartläggning över vilka verksamheter som erbjuds, finna goda exempel, både inom och utanför länet och landet samt ge förslag på utvecklingsområden.

Metod

För att ta reda på vad det finns för verksamheter på biblioteken i Stockholms län som riktar sig till den dubbelt prioriterade målgruppen barn med funktionsvariationer skickades en enkät ut i slutet av september 2017. Enkäten skickades ut till de äppelhyllansvariga på samtliga Stockholms läns bibliotek. Enkäten bestod av fem frågor:

- 1) Har ni en Äppelhylla eller motsvarande samling av medier för barn med funktionsnedsättning?
- 2) Erbjuder ni någon verksamhet speciellt för barn med funktionsnedsättning?
- 3) Har ni anpassat någon verksamhet i syfte att även barn med funktionsnedsättning ska kunna ta del av den?
- 4) Har ni samarbeten med olika förmedlare för barn med funktionsnedsättning?
- 5) Om Ja, vilka?

Till varje fråga var det också möjligt att svara på ett mer utförligt sätt genom fritextalternativ. Flera av respondenterna använde sig av denna möjlighet.

Av Stockholms 26 kommuner svarade 19 kommuner där 57 bibliotek är representerade. Det gick att välja på att svara för ett enskilt bibliotek eller för flera stycken. Det totala antalet som svarade på enkäten var 46 respondenter. Även om svaren inte är representativt rent statistiskt så ger de ändå, på grund av mängden, möjlighet att dra vissa slutsatser och möjlighet skönja vissa tendenser.

Som komplement till enkäten gjordes även ett par uppföljande djupintervjuer samt i några fall ställdes mer ingående frågor via e-post för att komma tillrätta med oklarheter och få en mer nyanserad bild.

Det fanns också ett behov av att sätta frågorna och bibliotekens verksamheter i en större sammanhang för de frågor och utmaningar som dök upp under projektets gång. Därför gjordes en fördjupning i olika styrdokument, rapporter, handlingsplaner och undersökningar rörande gruppen barn med funktionsnedsättning. Huvudfokus var frågan om hur livssituationen ser ut för dessa barn och hur deras möjligheter till en meningsfull fritid ser ut.

Resultat

- Det finns en Äppelhylla eller samling av medier för barn med funktionsvariation på nästan alla bibliotek i Stockholms län.
- Cirka 40% av biblioteken i Stockholms län erbjuder verksamhet särskilt riktad till barn med funktionsvariationer.
- 50% av biblioteken i Stockholms län har anpassad verksamhet så att barn med funktionsvariation ska kunna ta del av den.

- Av de särskilt riktade verksamheterna är det vanligaste att biblioteken erbjuder *Sagostund* följt av *Biblioteksvisning/Bokprat/Boktips*. Tredje vanligaste riktade verksamheterna är *Teater* och *Filmstund*.
- Den vanligaste anpassade verksamheten är *Biblioteksvisning/Bokprat /6-årsvisning* följt av *Sagostund*. Därefter kommer *Skapande verksamhet* och *Teater*
- Vanligast är att verksamheten erbjuds vid enstaka tillfällen eller med oregelbunden intervall (vid behov). Det förekommer också regelbunden verksamhet som sker mer sällan (färre än 4 gånger per år) Mindre vanligt men förekommande är att verksamheten erbjuds regelbundet och minst 4 gånger per år.
- De flesta verksamheter äger rum på biblioteken. Några verksamheter erbjuds utanför biblioteksrummet på särskola, fritidsverksamhet eller liknande. Det förekommer också kombinationer, att något eller några tillfällen är på biblioteket och resten på deltagarnas hemarena.
- Vanligast är att biblioteksmedarbetarna själva håller i verksamheten. Ensamma eller i samverkan med någon extern kompetens.
- Initiativet till verksamheten kommer oftast från biblioteket när det gäller biblioteksvisning och liknande. När det handlar om sagostund, skapande verksamhet eller filmstund är det lika vanligt förekommande att någon förmedlare som till exempel pedagoger på särförskola eller liknande har efterfrågat aktiviteten.
- Många har svarat Ja på frågan om det finns samarbete med förmedlare för barn med funktionsvariationer, även om de samtidigt svarat Nej på frågan om de erbjuder verksamhet för barn med funktionsvariationer.
- Det vanligaste förekommande enligt enkäten är samarbete mellan biblioteken och särskola och träningskola. 21 av 38 svarande uppgav att det fanns ett sådant samarbete. Lika många, 21 stycken fyllde i fritextvalet *Annan – specificera vilken*. Där angavs lokalt förankrade verksamheter och föreningar som biblioteken samverkar med. På andra plats kom samarbete med förskolan, 15 stycken angav detta följt av samarbete med BVC som 11 stycken uppgav.

Fördjupningen i styrdokument och verksamhetsplaner visar på att det finns ett uppdrag för biblioteken att prioritera barn med funktionsnedsättning. Många av bibliotekens verksamhetsplaner nämner och hänvisar till Bibliotekslagens paragrafer om prioriterade grupper, samt FN:s konvention om barnets rättigheter. Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning nämns i några verksamhetsplaner. I några enstaka fall nämns specifika grupper och mer konkreta mål för verksamheten den period verksamhetsplanen avser.

Stockholms kommuner erbjuder olika slags fritidsverksamheter för barn med funktionsnedsättning. Vilka fritidsverksamheter som erbjuds skiljer sig en del åt i de olika kommunerna. Det går att hitta något eller några exempel på verksamheter som biblioteket erbjuder eller som är i samverkan med det lokala biblioteket, i de webbaserade tjänsterna,

All verksamhet biblioteken har för dessa grupper syns dock inte på dessa plattformar.

Flera rapporter och undersökningar tar upp frågan om hur livsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning ser ut. Några exempel är *Barn äger* (2014) av Handisam, *Respekt* (2016) av Barnombudsmannen, *Ungar och medier* (2017) Statens medieråd. Gemensamt för rapporterna är att de beskriver att barn med funktionsvariationer har en fritid med färre aktiviteter, färre vänner och upplever lägre delaktighet med mindre möjlighet att påverka den egna livssituationen än barn utan funktionsvariation. Hur svaren på undersökningarna ser ut beror dock i hög grad på vilken sorts funktionsvariation barnet har och i vilken grad. Hur familjesituationen, den ekonomiska situationen och hur tillgången till annat stöd ser ut spelar också stor roll. Det är viktigt att komma ihåg att generella bedömningar av en sådan stor och heterogen grupp egentligen inte är möjliga att göra.

En grupp inom gruppen framträder i studierna som särskilt utsatt och det är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, ofta förkortat NPF. Undersökningarna visar att dessa barn har en mer passiv fritid, de upplever att de har mindre inflytande över sin livssituation och trivs sämre i förskola och skola än barn med andra funktionsvariationer.

2017 tittade för första gången Statens medieråd särskilt på den här gruppen, barn med NPF och kom fram till att de är mer utsatta på nätet för mobbing, trakasserier, hot och sexuella kontaktförsök samt att de oftare hamnar i konflikt med sina föräldrar kring hur mycket tid de ägnar på nätet i jämförelse med barn utan diagnos.

Samtidigt ger datorer och internet mycket glädje och positiva upplevelser för barn med NPF. Inte minst i form av nya vänner för barn som annars inte har några kompisar. 17 % av barnen med diagnoser träffar aldrig kompisar, vilket kan jämföras med 2% av barn utan diagnos, visar rapporten *Mer oftare och längre tid. Så gör barn och unga med NPF på nätet*, Attention Hisingen-Kungälv (2015)

Diskussion

Enkätfrågorna två (som handlar om vilken riktad verksamhet som erbjuds) och tre (som handlar om vilken anpassad verksamhet som erbjuds) tenderar att i viss mån gå i varandra vilket också visar sig i svaren då flera svarat "se föregående fråga" på frågan tre. Resultaten kan då uppfattas som missvisande eftersom samma verksamhet är angiven både som riktad och anpassad. Samtidigt går det mycket väl att tolka en verksamhet på olika sätt. En sagostund med TAKK till exempel kan ses som riktad till en specifik grupp, och ses som en sagostund som är anpassad för att fler ska kunna ta del av den.

Sex av kommentarerna visar att verksamheter för målgruppen är i en uppstartsfas. Respondenterna har då svarat olika, vissa har svarat Ja på frågan om det finns verksamhet eftersom det är på gång, andra har svarat Nej eftersom det inte har startat än. Siffrorna över antalet verksamheter som erbjuds på biblioteken i Stockholms län får därför ses som att de ger en ungefärlig uppskattning av läget.

Flera av de som svarade Nej på frågan om biblioteket erbjuder verksamhet för barn med funktionsvariationer svarar ändå Ja på frågan om det finns ett samarbete med förmedlare för barn med funktionsvariationer. Det kan finnas flera orsaker till detta. Det kan bero på att samarbetet är så nyetablerat att någon verksamhet ej har hunnit komma till stånd. Det kan också handla om att samarbetet är av sådan art att det inte inbegriper någon form av

verksamhet som riktar sig till barnen. Eller så har frågan tolkats som att det finns ett samarbete med vissa instanser (som till exempel BVC) som riktar sig till alla barn och således inbegriper även barn med funktionsvariationer och därför blir svaren jakande. Vissa enkätsvar inbegrep en förtydligande förklaring:” Vi har ju samarbete med flera av ovanstående men ej med särskilt fokus på funktionsvariationer – så därför svarar jag nej på frågan”. Respondenten har tolkat frågan helt rätt, men behovet av att förklara tyder på att frågan kan ha varit ottydligt formulerad och kunde misstolkas.

Enkäten och de uppföljande förtydligandena visar att biblioteksmedarbetarna har en stark vilja till och önskan att ordna verksamhet för barn med funktionsnedsättning samt har en medvetenhet om den dubbelt prioriterade målgruppen. Ett övervägande antal av respondenterna använde sig av fritextsvar i frågorna som rörde riktad verksamhet och anpassad verksamhet och i dessa svar förekommer upprepade gånger formuleringar som: ”Vi försöker”, ”Vi vill”, ”Vi önskar att vi kunde”, ”Vi har inte kommit igång än”. Det går att tolka som att det finns en stark vilja och önskan att erbjuda verksamheter men att det samtidigt finns vissa utmaningar som gör att uppgiften upplevs som svår att lyckas med.

Trots viljan att ordna verksamhet och kännedom om att barn med funktionsvariationer är en dubbelt prioriterad grupp i bibliotekslagen, samt att bibliotekslagen och de prioriterade grupperna nämns i verksamhetsplanerna tycks det ibland saknas en tydlig struktur och en långsiktig plan för hur biblioteket ska lyckas leva upp till bibliotekslagen gällande dessa frågor, och för hur biblioteksmedarbetarna rent praktiskt ska gå tillväga för att denna prioritering ska komma till stånd.

Några av de utmaningar som formuleras i enkätsvaren kan delas in i tre större områden:

1. Personalsituation
2. Samverkan
3. Att nå gruppen

Personalsituation

Flera av respondenterna tar upp förändrad personalsituation som en anledning till varför verksamheter har slutat eller ej kommit i gång. Tidsbrist förknippad med personalförändringar tas upp som en stor utmaning.

I början av november 2017 besökte jag Halmstad bibliotek, som erbjuder många olika sorters verksamheter för målgruppen, för att intervjua biblioteksmedarbetaren Ulrika Thorbjörnsson. Hon framhöll ledningens engagemang och stöd som en viktig framgångsfaktor till arbetet med verksamheter för den här gruppen och för tillgänglighet på biblioteket. Hon menade också att det är viktigt att det ges tid och utrymme för att jobba med en grupp som kan behöva lite extra i form av tid och engagemang samt att tillgänglighetsfrågorna som har sin grund i Bibliotekslagen ligger som ett raster över all verksamhet. Att det finns ett tillgänglighetsråd där samtliga enheter på biblioteket är representerade som får årliga uppdrag av ledningen som rapporteras in och redovisas, ser hon också som en garant för att goda intentioner och satsningar inte rinner ut i sanden.

Samverkan

En annan utmaning som nämns i enkätsvaren vid ett antal tillfällen handlar om samverkan. Det kan handla om att det är stor personalomsättning hos båda parter eller hos den part biblioteket önska samverka med vilket påverkar på det sätt att samverkan aldrig riktigt

kommer igång, eller hela tiden hamnar på ruta ett. Det kan vara att någon ”eldsjäl” försvinner och därmed försvinner också samarbetet. Det kan handla om personalbrist som gör att den part biblioteket vill samverka med inte upplever sig ha tid att göra detta. Andra orsaker till att samverkan tar slut kan handla om oklarhet i hur den ska se ut och vem som ska göra vad. Det kan böttna i ett otydligt uppdrag som inte förankrats ordentligt.

Tydlighet och långsiktighet, och egenskaper som tålamod och envishet är saker som framhålls av de biblioteksmedarbetare som har erfarenhet av samverkan som lyckats. I intervjuerna framkommer att det tar mycket tid att bygga upp samverkan och det tar tid att bibehålla, men samtliga menar att det är värt det och att det på sikt spar tid. En annan viktig sak som tas upp är när biblioteksmedarbetarna hittar rätt personer att samverka med kan de olika kompetenserna samverka för barnens bästa. Det krävs en medvetenhet, dels om den egna kompetensen och dels vad man upplever saknas och behövs för att arbeta med och för denna prioriterade grupp

Ett sätt att skapa tydlighet och långsiktighet i samverkan kan vara att jobba med miniminivåer och taxonomier. Taxonomier är hierarkiskt graderade nivåer som kan användas för exempelvis planerings- och utvecklingsarbete. I Regionbibliotek Stockholms skrift *Taxonomier – verktyg för biblioteksutveckling* av Malin Ögland (2013), finns flera förslag och exempel att ta del av.

Att nå gruppen

Den tredje utmaningen som formulerats och som återkommer som en utmaning även hos de som lyckas väl med sina verksamheter, handlar om svårigheter att nå gruppen. Några av kommentarerna i enkätsvaren uttryckte på olika sätt att de från bibliotekets håll upplevde ett ointresse från målgruppen eller förmedlare för vad biblioteket hade att erbjuda.

Det kan finnas flera orsaker till detta. Det kan bero på att biblioteken inte vet vad som efterfrågas och passar för målgruppen i närområdet, men det kan också handla om att målgruppen och förmedlarna inte vet vad de tackar nej till. I Pia Andersson Wredlerts skrift *Möten med läsning – när bibliotekens verksamhet når fler* (2016) beskrivs en av utmaningarna i arbetet med verksamhet för personer med funktionsnedsättning så här: ”Hur ska man kunna önska att få besöka ett bibliotek eller svara ja till en inbjudan till en högläsningstund när man inte vet vad man kan förvänta sig?”

Av de som trots allt ändå lyckas nå gruppen beskriver samtliga hur det krävs uthållighet, envishet och ett långsiktigt tänkande i detta arbete. En annan framgångsfaktor har varit att ge sig ut och möta målgruppen där de befinner sig och starta samverkan där.

För att kunna göra detta krävs förutom resurser i form av tid och personal också en kännedom om lokalsamhället där biblioteket befinner sig och kontakter med rätt nyckelpersoner. I *Bibliotek i samspel med lokalsamhället* (2017), skriver Cecilia Brisander: ”Bibliotekens trösklar kan vara höga att ta sig över, att förstå att alla är välkomna. /.../ Vi som jobbar på bibliotek måste därför arbeta mångsidigt, strategiskt, smart och uppsökande för att nå de prioriterade grupperna.” (sid.50)

Vid en genomläsning av kommunernas websidor för fritidsverksamheter för personer med funktionsnedsättning framkommer att det ser ganska olika ut. Det kan vara ganska långt till en verksamhet som stämmer överens med ens intresse beroende på vilket utbud som finns där vederbörande bor. Just närheten till en verksamhet kan vara avgörande för att kunna ta del av

den, i synnerhet om man har en funktionsvariation. En del i omvärldsbevakningen skulle kunna vara att identifiera vilka verksamheter som skulle kunna komplettera de verksamheter som erbjuds och vad som skulle passa att ha på det lokala biblioteket.

Var och hur ofta?

Fritextsvaren och de kompletterande intervjuerna visar att det är vanligast att verksamheter för den här gruppen erbjuds vid enstaka tillfällen, eller med oregelbunden intervall. Alternativt att verksamheten sker regelbundet men mer sällan. Med mer sällan menas i detta fall att det erbjuds färre tillfällen än 4 gånger per år. Verksamheterna sker oftast på biblioteket och det vanligaste är att en biblioteksmedarbetare håller i verksamheten. Ibland i samverkan med någon extern kompetens och ibland använder biblioteksmedarbetaren en egen specialkunskap som kommer till pass. Till exempel kunskaper i TAKK eller musikalisk eller annan konstnärlig utbildning.

I intervjuer med de biblioteksmedarbetare som har varit med om lyckade verksamheter framhåller samtliga att det är av stor vikt att verksamheten erbjuds regelbundet och kontinuerligt. Det är först då positiva effekter för gruppen och biblioteket kan visa sig. Som exempel kan nämnas verksamheten Solveig Krafft, biblioteksmedarbetare i Tullinge bibliotek, Botkyrka jobbat med. Hon har arbetat tillsammans med dramapedagog med verksamhet för barn med flerfunktionsnedsättning. Träffarna har varit både på biblioteket och på träningskolan. Både hon och pedagogerna märkte en stor skillnad efter hand. Flera av eleverna som förut inte varit delaktiga, deltog mer och mer efter sina förutsättningar. Det skedde en utveckling i takt med att eleverna kände sig trygga i den nya situationen, och vågade utmana sig själva att göra sådant de inte provat förut.

Varför anpassad verksamhet när biblioteket är till för alla?

När tillgänglighet kommer på tal visar svaren att tankarna lätt går till den fysiska tillgängligheten på biblioteken, om det går att komma fram med rullstol, tillgången till hiss och tillgängliga toaletter. Några respondenter tar upp anpassning i upplägg och innehåll i verksamheter. Någon tar upp anpassning i information och kontakt.

Det finns mycket att vinna på att tänka på tillgänglighet ur flera aspekter, till exempel fysisk- och digital tillgänglighet, tillgänglig information, Tillgänglig kommunikation och bemötande och tillgänglighet i den psykosociala miljön. Samtidigt är det en komplex fråga eftersom målgruppen är så stor och disparat. Olika grupper och olika personer inom gruppen kan ha motsatta behov. Men det kan också ofta bli så att de anpassningar och förbättringar som görs för barn med funktionsvariationer också kommer alla andra till godo. Tydlig information, olika möjligheter att sitta, möjlighet att dra sig undan eller själv kunna påverka ljus och ljudnivå är exempel på sådant som de flesta mår bättre av och uppskattar.

I inte mindre än 16 av kommentarerna i fritextsvaren i enkäten nämns på något sätt att bibliotekets verksamheter är till för alla och att alla är välkomna att delta. Kommer det någon som har särskilda behov kan det ordnas där och då. Det beskrivs att viss anpassning sker, men utan systematik eller så görs det utan medvetenhet om att det är en anpassning som görs. Detta kan tolkas som att det finns ett synsätt på bibliotek och dess verksamhet som universellt utformade. Det vill säga att de är utformade med tanke på att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan större behov av anpassning eller specialutformning.

Det visar också på en stor beredskap och villighet hos biblioteksmedarbetare att anpassa verksamheten om det skulle behövas. Det visar att det ofta finns stor flexibilitet och

uppfinningsrikedom hos personalen och att små anpassningar görs hela tiden utan att det kanske direkt uppfattas som anpassningar. Frågan är bara hur bra är biblioteken på att förmedla till sina besökare och presumtiva besökare att denna beredvillighet existerar? Vi bör också vara medvetna om att det i vissa fall måste till särlösningar för att det ska bli möjligt att delta.

Varför verksamhet och vad ska vi börja någonstans?

Paragraf 2 i Bibliotekslagen uttrycker att "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla".

Rätten till kultur och fritid finns tydligt deklarerad i FN:s konventioner som rör barn och personer med funktionsnedsättning. I Handisams rapport *Barn äger* (2014) beskrivs också vikten av en aktiv fritid, för att som barn kunna växa som person och skapa sig en egen identitet samt få tillgång till det informella lärande som betyder så mycket i det sociala livet. En aktiv fritid kan också motverka det utanförskap vissa upplever i skolmiljön. (s.11.)

Pia Andersson Wredlert uppmärksammar i *Möten med läsning* (2016) att det inte alltid är synligt, när det gäller antal inbjudna grupper eller riktade arrangemang, att personer med funktionsnedsättning är en av bibliotekens prioriterade grupper. Enkätundersökningens resultat visar på samma sak när det gäller verksamheterna i Stockholms län hösten 2017.

En grupp som särskilt sticker ut i rapporterna om barn med funktionsvariationers livsvillkor är barn med någon neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Därför skulle biblioteken kunna börja där och se vad man skulle kunna erbjuda denna grupp. Det finns flera skäl, dels därför att det är en extra utsatt grupp och dels för att det är en dold funktionsnedsättning eller funktionsvariation. Vi möter redan barn med NPF på biblioteket. Enligt Hjärnfonden och Funka.com som sammanställt statistik har ca 5% av alla barn ADHD och 1-2% av befolkningen en autismdiagnos. Översatt blir det cirka 2-3 barn i varje klass. Med lite mer kunskap och små enkla förändringar skulle biblioteken kunna underlätta mer för dessa barn.

I England gjordes en undersökning år 2016 av funktionsrättsorganisationen *Dimensions*. Den visade att 90 % av de tillfrågade personerna med autism skulle använda det lokala biblioteket mer om vissa förändringar gjordes. Detta ledde till att ett utbildningsmaterial togs fram för att öka biblioteksmedarbetarnas kunskap i dessa frågor samt trycksaker och annat material i projektet *Autism friendly libraries*. Detta material går att hitta och ladda ner från ASCEL:s webbsida: (<http://www.ascel.org.uk/autism-resources>)

Med enkla medel som inte kostar kan biblioteken lätt bli mer tillgängliga för fler. Med små anpassningar kan en verksamhet fungera för ännu fler. Erbjud olika sätt att sitta, öppna dörrar och dämpad belysning under filmvisning är ett exempel från Skarpnäcks bibliotek. Det handlar om att skapa trygghet för pedagoger, barnen och bibliotekarierna. Tillexempel genom tydligt formulerade programförklaringar med bilder, bilder på webbsidan hur entrén ser ut, var toaletten finns, hur man hittar på biblioteket och att tydligt förmedla till alla: Om du och ditt barn stöter på problem här i biblioteksrummet, så löser vi det.

När biblioteket i mötet med barn med funktionsvariation blir till en relation, blir biblioteket deras. Samtidigt ökar biblioteksmedarbetarna sin kompetens och biblioteket blir mer av den plats vi vill att den ska vara: en plats för alla.

Käll- och litteraturförteckning

Monografier och skrifter

Andersson Wredlert, Pia (2016). *Möten med läsning – när bibliotekens verksamheter når fler*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm

Brisander, Cecilia (2017). *Bibliotek i samspel med lokalsamhället*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm

Ögland, Malin (2013). *Taxonomier: verktyg för biblioteksutveckling*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm

Rapporter

Barnombudsmannen (2016). *Respekt: barn med funktionsnedsättning om samhällets stöd*. Stockholm: Barnombudsmannen

Handisam (2014). *Barn äger – Handisams slutsatser och förslag utifrån studien "Barn och unga med funktionsnedsättning: en beskrivning av deras vardag"*. Johanneshov: Handisam

Projekt Nätkoll, Attention: Hisingen-Kungälv (2015). *Mer oftare och längre tid. Så gör barn och unga med NPF på nätet*. Göteborg: Attention Hisingen-Kungälv

Statens medieråd (2017). *Ungar och medier 2017*. Stockholm: Statens medieråd

Internet

ASCEL: the Association of Senior Children's and Education Librarians (2016). Autism Friendly Library resources. Hämtat 5 maj 2018 från <http://www.ascel.org.uk/autism-resources>

Bibliotekslagen. Hämtad 4 juni 2018 från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Hämtad 3 september 2018 från <http://www.regeringen.se/informationssystem/2015/06/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning/>